

Sevara XUDAYBERDIYEVA,
Toshkent davlat pedagogika universiteti mustaqil izlanuvchisi, PhD
E-mail: Seavaraergasheva98@gmail.com

DSc, professor F.Akromova taqrizi asosida

IDEOLOGICAL AND SCIENTIFIC VIEWS OF EASTERN THINKERS AND SCIENTISTS OF UZBEKISTAN ON THE INFLUENCE OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS IN THE FAMILY LIFE CYCLE ON FAMILY STABILITY

Annotation

A family is a hearth of upbringing that ensures the eternity of life, the continuity of generations, keeps our sacred customs, while at the same time directly affecting how future generations become human beings. While marriage-family relations, the psychology of family life, many of the situations observed in the Modern Family are viewed from a psychological point of view, their root is associated with the distant past of the evolution of marriage-family relations. Marriage-family relations appear as a biological need from the primitive periods of the pre-era, and gradually, as a result of the emergence of groups, tribals, seeding and mainly conscious people, the development of farming, marriage-family relations, male and female relations, in which the couple raises a family, begin to form.

Key words: Marriage, family, interpersonal relationships, family functions, married couple, psychological development.

ИДЕЙНО-НАУЧНЫЕ ВЗГЛЯДЫ ВОСТОЧНЫХ МЫСЛИТЕЛЕЙ И УЧЕНЫХ УЗБЕКИСТАНА НА ВЛИЯНИЕ МЕЖЛИЧНОСТНЫХ ОТНОШЕНИЙ В ЖИЗНЕННОМ ЦИКЛЕ СЕМЬИ НА СТАБИЛЬНОСТЬ СЕМЬИ

Аннотация

Семья - это очаг воспитания, который обеспечивает вечность жизни, преемственность поколений, хранит наши священные традиции, но при этом напрямую влияет на то, каким человеком вырастут будущие поколения. Брачно-семейные отношения, если рассматривать с психологической точки зрения психологию семейной жизни, многие ситуации, наблюдаемые в современной семье, их корни связаны с далеким прошлым эволюции брачно-семейных отношений. Брачно-семейные отношения возникли как биологическая потребность с первобытных времен до нашей эры и постепенно, в результате появления групп, племен, кланов и преимущественно сознательных людей, развития земледелия, начинают формироваться брачно-семейные отношения, супружеские отношения мужчины и женщины [1].

Ключевые слова: Брак, семья, межличностные отношения, функции семьи, супружеская пара, психологическое развитие.

SHARQ MUTAFFAKIRLARI HAMDA O'ZBEKISTON OLIMLARINING OILA BARQARORLIGIGA OILAVIY HAYOT SIKLIDAGI QARASHLARI

Аннотация

Oila - hayotning abadiyligini, avlodlarning davomiyligini ta'minlaydigan, muqaddas urf-odatlarimizni saqlaydigan, shu bilan birga, kelajak nasllar qanday inson bo'lib yetishishiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan tarbiya o'chog'idir. Nikoh-oila munosabatlari, oilaviy hayot psixologiyasiga, hozirgi zamon oilasida kuzatiladigan ko'plab holatlarga psixologik nuqtai nazardan qaraladigan bo'lsa, ularning ildizi nikoh-oila munosabatlari evolyusiyasining uzoq o'tmishi bilan bog'liqdir. Nikoh-oila munosabatlari eramizdan oldingi ibtidoiy davrlardan biologik ehtiyoj sifatida paydo bo'lib, asta-sekinlik bilan guruhlar, qabilalar, urug'chilik va asosan ongli odamlarning paydo bo'lishi, dehqonchilikning rivojlanishi natijasida, nikoh-oila munosabatlari, er-xotin oila boquvchi erkak va ayol munosabatlari shakllana boshlaydi.

Kalit so'zlar: Nikoh, oila, shaxslararo munosabatlar, oila funksiyalari, er-xotin psixologik rivojlanish.

Kirish. Maxsus manbalarda qayd etilishicha, qur'on, hadis va boshqa muqaddas kitoblarda oila masalalarining yoritilishi. O'tmish mutafakkirlarining oila mohiyati haqidagi fikr-mulohazalari. Al-Buxoriy, Burhonuddin Marg'iloniy, At-Termiziy, Farobiy, Beruniy, Ibn Sino, Yusuf Xos Hojib, Amir Temur, Ahmad Donish, Abdurauf Fitrat, Abdulla Avloniy va boshqalarning oila, oilaviy munosabatlar haqidagi qarashlari.

Darhaqiqat, Sharqning buyuk allomalari va ma'rifatparvarlari hisoblangan Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Kaykovus, Yusuf Xos Hojib, Alisher Navoiy, Husayn Voiz Koshifiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Rizouddin ibn Faxruddin, Ahmad Donish, Abdulla Avloniy, Fitrat va boshqalarning asarlarida Markaziy osiyoda yashab kelayotgan xalqlar, jumladan, o'zbek xalqining oilaviy hayoti, undagi o'zaro munosabatlarning ayniqsa er-xotin, qaynona-kelin munosabatlari, milliy psixologik xususiyatlari, er-xotinning burch va vazifalari, oilaning turmush tarzi va tarbiyaviy muhiti va boshqalar haqida qimmatli fikrlar mavjud [2].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili (Literature review). Sharq mutafakkirlarining ilmiy-madaniy merosini o'rganar ekanmiz, ularda bayon qilingan oilaviy turmush qoidalari, undagi shaxslararo munosabatlar madaniyati, farzand kamoloti, erkak bilan ayol munosabati, insoniy fazilatlarining shakllanishi haqidagi qimmatli fikrlar sharq xalqlari, xususan, o'zbek xalqining og'zaki ijodi, eposining (o'zbek xalq maqollari, ertaklari, dostonlari, afsonalari, rivoyatlari) uzviyligi asosida tarkib topgan ilmiy-madaniy meros ekanligini ko'ramiz.

Ma'lumki, muqaddas dinimiz islomda, uning asosiy manbalari hisoblangan "Qur'oni Karim" va Hadislarda ham oilaviy turmushning va er-xotin munosabatlarining barcha tomonlari haqida

qimmatli ma'lumotlar va shar'iy qonunlar yoritilgan. Islomda bo'lajak oilaning vujudga kelishiga alohida e'tibor berilgan. Shariat bo'yicha nikohdan o'tishda quyidagi qoidalarga amal qilish lozim bo'lgan.

1. Nikohlanuvchilarning o'zaro roziligi.
2. Nikoh yoshiga to'lish.
3. Nikohni guvohlar ishtirokida tuzish.
4. Kelin uchun qalin va mahr to'lash.
5. Dinij e'tiqod birligi.
6. Nikohlanuvchilar yaqin qarindosh bo'lmasligi.
7. Tabaqa bo'yicha tenglik.
8. Nikohdan o'tuvchilarning ruhiy jihatdan sog'lom bo'lishi.

Bu shartlarga rioya qilinib tuzilgan nikohgina qonuniy hisoblanib, taraflarni tegishli huquq va majburiyatlar bilan ta'minlagan.

Zardushtiylikning axloq me'yorlari majmuida ayollar masalasiga ham alohida o'rin berilgan. Zardushtiylikda oila muqaddas sanalgani uchun boshqa sabablarga ko'ra, jumladan, ig'vo, tuhmat, er-xotinning o'zaro kelishmovchiligiga, ota ona bilan chiqisha olmaslik bahonasi bilan nikohni bekor qilinishiga yo'l qo'yilmagan. Umuman Zardushtiylikda ham, Islomda ham nikohda ikki tomon teng va munosib bo'lishi aytib o'tilgan[3]. Nikoh tartiblari va hayotiy tajribalariga ko'ra, kelin va kuyov nasl nasabda, ijtimoiy mavqeda, bilim-saviyada, did-farosatda, ilm-e'tiqodda, mulkdorlikda bir-birlariga yaqin bo'lishi ma'qul topilgan. Shu bois, Sharq xalqlarida yoshlarni oilaviy turmushga tayyorlash, ularning tengini topib uylantirishga jiddiy e'tibor berilgan. Ayniqsa, qizlarni oilaviy turmushga tayyorlashda, ularda birinchi navbatda insoniy fazilatlar shakllangan bo'lishi, oilaning muqaddas ekanligi, uni avaylab-asrash aynan uy bekalariga bog'liqligi haqida ajdodlarimizdan bizgacha yetib

kelgan nasihatnoma, pandnoma va hikmatnomalarda tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan qimmatli nasihatlar hikoya qilinadi.

Ko'rinib turibdiki, xalq og'zaki ijodi va diniy g'oyalar hamda hikmatnomalar og'zaki tarzda avloddan-avlodga ko'chib sayqallashgan holda saqlanib kelgan bo'lsa, xalqimiz orasidan etishib chiqqan donishmand va allomalar esa ana shunday qimmatli ma'lumotlarni xalq an'analar va qadriyatlariga tayangan holda o'z asarlarida yoritgan holda ilmiy-madaniy meros sifatida kelgusi avlodlar uchun qoldirganlar[4]. Ulardan biri - jahon ilm-fani hazinasiga munosib hissa qo'shgan mutafakkir olim Abu Nasr Farobiydir.

Abu Nasr Farobiy jamiyat taraqqiyoti qonuniyatlarini va inson kamoloti bosqichlarini, insonlar yashash jarayonida baxt-saodatga erishuv yo'llarini o'zining mashhur asari "Fozil odamlar shahri"da bayon etadi. Farobiy oqil insonlar haqida gapirib, "Aqlli deb shunday kishilarga aytiladiki, ular fazilatli, o'tkir mulohazali, foydali ishlarga berilgan, yomon ishlardan o'zlarini chetga olib yuradilar. Bunday kishilarni oqil deyilar" degan edi. Alloma oqillar bor joyda hech qachon muammolar va kelishmovchiliklar bo'lmasligiga ishora qiladi. Uning g'oyalarida oilaning to'liqligi, unda qaror topgan sog'lom ma'naviy muhitning ahamiyatini aks ettiradigan fikrlar ham mavjud. "Har bir inson o'z tabiati bilan shunday tuzilganki, u yashash va oliy darajadagi yetuklikka erishmoq uchun ko'p narsalarga muhtoj bo'ladi. U bir o'zi bunday narsalarni qo'lga kiritmaydi, ularga ega bo'lish uchun insonlar jamoasiga ehtiyoj tug'iladi. Bunday jamoa a'zolarining faoliyati bir butun holda ularning har biriga yashash va yetuklikka erishuv uchun zarur bo'lgan narsalarni yetkazib beradi" yoki "odamlarga nisbatan ularni birlashtiruvchi boshlang'ich asos insoniylikdir. Haqiqiy baxtga erishish maqsadida o'zaro yordam qiluvchi kishilarni birlashtirgan shahar (bizningcha, oila) fazilatli shahardir, baxtga erishish maqsadida birlashgan kishilar jamoasi (bizningcha, oila jamoasi) fazilatli jamoadir".

Farobiyning inson kamoloti, uning jamiyatdagi, oiladagi o'rni, yoshlarning voyaga yetishiga ta'siri to'g'risidagi fikrlari, insonlar jamoasidagi o'zaro hamjihatlik, yordam haqidagi hikmatlari hozirgi oilaviy turmush masalalarini yechishda, undagi munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'yishda farovon turmush kechirish uchun dasturlamal bo'lib xizmat qiladi.

Abu Rayhon Beruniy o'z ijtimoiy qarashlarini aks ettirgan yaxlit ijtimoiy ta'limot yaratmagan bo'lsa-da, lekin u ijtimoiy masalalar bo'yicha o'zining nuqtai nazarini ko'pgina qomusiy asarlarida izhor etishga yoki ular yuzasidan tanqidiy fikrlar aylatishga harakat qilgan. Abu Rayhon Beruniyning muayyan qarashlari oilaviy turmush, oila va nikoh, oilaviy qadriyatlar va uning a'zolari o'rtasidagi munosabatlarga xosdir. Bunday ishoralarni Beruniy hikmatlarida ham uchramiz. "Yaxshi xulq yaxshilik alomatidir". "Buzuq niyatli va yomon axloqli kishilar o'rtaga kirib olishi bilan ish to'g'ri bo'lmaydi". "Tenglik hukm surgan joyda sotqin, aldanchi ehtirolar, g'am-g'ussa bo'lmaydi" oilaviy munosabatlarda ana shunday hikmatlarga amal qilishimiz maqsadga muvofiqdir[5] Beruniy O'rta Osiyo, Qadimgi Yunon va Hind xalqlari hayotini yaxshi bilgani uchun ular amal qiladigan urf-odatlar, qadriyatlar va milliy madaniyatlarining o'ziga xos tomonlarini taqqoslab tahlil qiladi. Ushbu tahlillar oila-nikoh, oiladagi o'zaro munosabatlarga ham xosdir. Jumladan, u oilalarning "poligamiya" (erkak yoki ayol bir paytning o'zida bittadan ortik er yoki xotinga ega bo'lishiga yo'l qo'yiladigan nikoh shaklini bildiradi) turi haqida ham qimmatli ma'lumotlarni keltiradi. Masalan, Janubiy Hindiston madaniyatida tud erkaklari biologik nuqtai nazardan otalikni o'rnatish bilan qiziqmaganlar. Ularda bolaga otalik rasmini amalga oshirish chog'ida o'qli kamonni homilador ayolga tantanali suratda bergan erkak bolaning otasi hisoblangan. Agar keyinchalik boshqa bir erkak bolaga otalik qilishni xohlab qolsa, bu rasm ayolning navbatdagi homiladorligida takrorlangan. Bu ma'lumotlar izlanuvchilarda ijtimoiy tarixiy taraqqiyot davomida oilaviy turmushning takomillashuvi, oila-nikoh munosabatlarining barqarorlashuvi va monogamiya oila turining kelib chiqishi tarixi haqida ilmiy tasavvurlar shakllanishiga yordam beradi.

Beruniy qarashlarida oilaviy munosabatlar barqarorligining yetakchi omillari oqillik va mehnatsevarlikning ahamiyati haqida ham qimmatli fikrlar mavjud. "Muayyan vazifalarni bajarish zaruriyati inson faoliyatining bir umrga yashash qoidasidir. Insonning qadr-qimmatini o'z vazifasini a'lo darajada bajarishidan, shuning uchun ham insonning erg asosiy vazifasi va o'rni mehnat bilan belgilanadi. Zero, inson o'z hohishiga mehnat tufayli erishgan".

Ibn Sino oilaviy munosabatlarning turli va muhim tomonlarini yoritir ekan, avvalo oila boshlig'i erning oldidagi mas'uliyatli vazifalarga e'tiborini qaratadi. Uning fikricha, birinchi

navbatda er oiladagi tarbiyaviy ishlarga doir ham nazariy, ham amaliy ma'lumotlarga ega bo'lishi shart. Shundagina, u haqiqiy oila boshlig'i bo'la oladi. Er-xotin munosabati tenglik hamjihatlik va o'zaro hurmat asosida qurilishi haqida to'xtalib, "Erkak kishi oila boshlig'idir, u oilaning barcha ehtiyojlarini qondirmog'i lozim, chunki bu uning birlamchi vazifasidir. Ayol esa erkakni yaxshi, munosib yo'ldoshi va bola tarbiyasi borasida eng yaxshi voris va yordamchisidir" deb yozadi Ibn Sino.

Ibn Sino oilaviy munosabatlar maromi oiladagi tinch-totuvlik, mehr-muruvvat, oila g'ururi va sha'ni ko'p jihatdan ayollarga ham bog'liq ekanligi haqida ko'p yozgan. Jumladan, "Oilalarning ahamiyati" asarida ayollar axloq eng maqbul, yuqori insoniy fazilatlariga ega bo'lmoqlari lozim, deb yozadi. Mazkur asarning "Ayollarning yaxshi fazilatlariga haqida" nomli bo'limida ularning quyidagi fazilatlarini bayon qilindi; ayol aqlan dono, uyatchan, iboli, iffatli bo'lib, ko'p gapirmasligi lozim; u eriga bo'ysunmog'i, uni sevmog'i, farzandlar tug'ib, doimo halol, pok, to'g'ri so'z, kamtar bo'lishi kerak; inij bo'lmasligi, o'z iffat va obro'sini to'kmasligi lozim; u hech qachon eriga nisbatan dimog'dorlik, viqor hissini ko'rsatmasligi, o'z ishlarni yaxshi, o'z vaqtida bajarib, oilaning moddiy boyliklarini tejankorlik bilan ishlatmog'i lozim; o'z xulq-atvori bilan o'z erining qalbida hadiksirash hissiga o'rin qoldirmasligi kerak ("Ibn Sino va tadbiri manzil".

Kaykovus qalamiga mansub Qobusnoma asari (1082-1083 yillarda yozilgan) Sharq xalqlari orasida ma'lum va mashhurdir. Qobusnomada qator ibratli va hayotiy pand nasihatlar bilan birgalikda "ishq va uning odatlari zikrida", "xotin olmoq zikrida" ham qimmatli ma'lumotlar berilgan. "Ey farzand, to kishining ta'bi latif bo'lmaguncha oshiq bo'lmag'usidir, nedinkim ishq beshak ta'bi latiflikdan paydo bo'lur. Har narsaki ta'bi latiflikdan paydo bo'lsa, ul beshak latif bo'lur". Bu yerda

Tadqiqot metodologiyasi. Yusuf xos Hojibning mashhur asari "Qutadg'u bilig" (baxt saodatga yo'llovchi bilim) da er yoki xotin tanlashda uning qaysi sifat va fazilatlariga e'tibor berish zarurligi, inson shaxsiga xos sifat va fazilatlarining oilaviy hayotni boshqarishdagi roli, o'rni va ahamiyati, er-xotin o'zaro munosabatlarining me'yori, farovon turmush kechirishning muhim shartlari haqida qimmatli fikrlar aytilganki, ular hozirgi oila turmushi va er-xotin munosabatlari uchun ham ahamiyatlidir[6]. Asarda "Sen xotin olsang, o'zingdan quyisini ol, zoti oliysiga boqma, sen qul bo'lib qolasan". Asli, urug'i hamda zoti yaxshi bo'lsin, uyatli, andishali, pokizasini istagin. Yuzi chiroyni istama, xulqi yaxshisini ista, fe'l-atvori yaxshi bo'lsa, sening yuzingni yoritadi. Fe'l-u atvori yaxshi bo'lsa, u to'kis bo'ladi. Fe'lu-atvori to'g'ri bo'lsa, juda munosib bo'ladi, xotin chiroyi xulqdir, buni bilgan biladi. Agar yaxshi andishali ayol topishga muvassar bo'lsang, boy berma (darhol olgin) ey ezgu kishi andishali, pokiza bo'lsa, unday kishi asl bo'ladi. Sen xotinning andishali-aqlisini ista, ey dono, andishali, aqlli xotin topilsa - farosat, andisha, boylik, chiroy, nasl-nasab jam bo'ladi. «Sen xotinni qadrl tut, nima so'rasa muhayyo et». Asarda xotin bilan bir qatorda er ham bilimdon, farosatli, aql-idroqli, zukko bo'lishi, oila tartibini saqlash va uni yuritishda intizomli (intizom o'rnatuvchi), uni kuzatib borishi kerakligi, oilaning iqtisodiy jihatdan to'kisligini ta'minlovchi, xotiniga va farzandlariga mehribon, xushmuomalali, to'g'ri so'z bo'lishi uning farovonligi va barqarorligini ta'minlovchi muhim omillar ekanligi alohida ta'kidlab o'tilgan.

Alisher Navoiy «Mahbub ul qulub», ya'ni «qalblar sevgilisi» va «Vaqfiya» asarlarida oilaviy turmushi bilan bog'liq er va xotinning vazifalari, buchlari, o'zaro munosabat-muloqot madaniyati, ularning muvofiqligi va nomuvofiqligi, uning oqibatlariga haqida qimmatli nasihat va ma'lumotlarni yozib qoldirgan. Jumladan, Alisher Navoiy «Mahbub ul qulub» asarining 37 fasl «uylanganlik va xotinar to'g'risida» ayolning fazilatlarini va uning oiladagi o'rni haqida quyidagilarni yozadi; «er bilan xotin bir-biriga mos tushsa, o'rtada boylik va saranjomlik bo'lur, uy bezagi undan va uylanganing (erning) tinchligi undan. Husni bo'lsa, ko'ngilga yoqimli bo'lur, yaxshiligi bo'lsa, jon ozig'idir. Aqlli bo'lsa, turmush intizomli va ro'zg'or kerak yarog'i tartibli va saranjomli bo'ladi. Ana shunday turmush o'rtog'i bo'lsa - g'am kulfatda sirdosh va hamdaming bo'lur, maxfiy va yashirin dard va mashaqqatda hamnafas va hamrohing bo'lur [7]. Tili yomon bo'lsa kuyovning ko'ngli yaranadi, yomon ishlik bo'lsa, erga yuz qarolik keladi. Mayxo'r bo'lsa, uy obodonligi yo'qoladi va buzuqi bo'lsa uy ichi rasvogarlikka aylanadi».

Alisher Navoiy mazkur asarida (11 qismida) har bir kishi uchun zarur bo'lgan yaxshi fe'llar va yomon xislatlar to'g'risida qanoat, sabr, tavozu' va odob, ishq, vafo, hamon, yumshoq ko'ngillilik va bir qator yomon illatlar to'g'risida qimmatli maslahatlar beradi.

Alisher Navoiyning fikrlarini psixologik nuqtai nazardan tahlil qiladigan bo'lsak, o'sha zamonlarda ham, hozir ham yigit va qizlarning o'zlariga har tomonlama mos turmush o'rtoq tanlashi, ularda zarur sifat va fazilatlar mujassamligi oilaning baxti va farovonligidir. Bir-biriga nomunosib er yoki xotin oilaning tanazzulidir. Husayn Voiz Koshifiy o'zining hayotdan olgan saboqlari, tajribalari asosida insonparvarlik, ijtimoiy hayot, oilaviy odob, adolat, halollik, sofdillik, to'g'rilik, rostgo'ylik haqidagi fikrlarini qiziqarli hikoyalar, rivoyatlar, pandu-nasihatlar yordamida bayon etgan. U salbiy axloqiy xislatlarni qoralaydi va ularning inson hayoti va jamiyat uchun katta zarar olib kelishini qator ibratli rivoyatlar bilan ko'rsatadi. Koshifiy jamiyatda, odamlar o'rtasida va oiladagi o'zaro munosabatlarda axloq me'yorlari bo'lib, bu me'yorlar insonlarning xulq, fe'l-atvorlarini tartibga solib turadigan axloqiy talablardir, deb baholaydi. Abdulla Avloniy o'zining "Turkiy guliston yohud axloq" nomli asarida bola tarbiyasi borasida va umuman uning ijtimoiy roli falsafiy va pedagogik jihatdan keng ochib berilgan. Abdulla Avloniy tarbiya jarayonida oila va jamoatchilikning rolini, uning hamkorligini alohida ta'kidlab o'tadi. Allomaning fikriga ko'ra barkamol shaxsning ko'p qirrali bilimlarga ega bo'lishi, yaxshi bir kasbu – korning sirlarini egallash bir tomondan ijtimoiy muhit va oilaviy sharoitga bog'liq bo'lsa, ikkinchi tomondan bolalarning g'ayrat va shijoatiga,

xohish – istaklariga bog'liq bo'ladi. Abdulla Avloniy "Bolaning sog'ligi va baxti, avvalo uning yaxshi tarbiyalanishiga, bolaning tozaligiga, e'tiqod hosil qilishiga, yaxshi xulqqa ega bo'lishiga. Uni g'ayri axloqiy harakatlardan ogohlantirilishiga bog'liq" degan edi.

Xulosa va takliflar. Oila masalasi dunyoning ko'pgina mutafakkirlari tomonidan har doim o'rganilib kelinayotgan masalalardan biri hisoblanadi. Deylik, Fransuz yozuvchisi [8] V. Gyugo "Oila – jamiyatning duru gavhari" deb baho bersa, Amerika pedagogi F. Adler "Oila mo'jzagina bir jamiyatchadir, butun insoniyat jamiyatning daxlsizligi ham uning jipsligiga bog'liq" deb o'z fikrini bildiradi. Tarixan oila va uning qanday ko'rinishlari mavjud bo'lgan degan masala ham ilmiy-amaliy ahamiyatga egadir, chunki oila turlari undagi o'zaro munosabatlarga aloqador bo'lgan oila tipi yoki modeli haqidagi fikrlarni keltirib chiqaradi. Insoniyat ijtimoiy tashkil topishining eng kadimiy shakli bu urug'-qabila bo'lib, u bir ayol urug'idan tarqagan, matriarxat zotidan kelib chiqadigan (uning qizlari, qizlarning farzandlari va ularning avlodlari) barcha odamlarni o'zida birlashtirgan. Shu toifa urug' mohiyatan matriarxal oila bo'lib, onaning zotidan tarqalgan barcha avlodni bir-biriga chatishtirib boravergan. Bunday urug' shaklining saqlanib qolgan andozalaridan biri ruslardagi "matreshka" o'yinchoqi bo'lib, u bizga ona avlodlarining o'zaro bir-birlaridan kelib chikishini ifodalaydi.

ADABIYOTLAR

1. Сермягина О.С. Многодетная семья в современном мире [Текст] / О.С. Сермягина. - М.: Проспект, 2008. - 225 с.
2. Торохтий В.С. Психологическое здоровье семьи [Текст] / В.С. Торохтий. - СПб.: Каро, 2009. - 275 с.
3. Фотеева Е.В. Межличностные отношения супругов и число детей в семье [Текст] / Е.В. Фотеева // Семья и школа. - 2010, № 2. - С. 31-32.
4. Юдина И.Ф., Юдина Л.И. Социально-психологические основы семейной жизни [Текст] / И.Ф. Юнда. - М: Речь, 2010. - 145 с.
5. Янкова З.А. Мужчина и женщина в семье [Текст] / З.А. Янкова. - М.: Астрель, 2012. - 180 с.
6. Эйдемиллер, Э.Г. Семейный диагноз и семейная психотерапия [Текст] / Э.Г. Эйдемиллер. - СПб: Речь, 2013. - 274 с.
7. Андреева Т.В. Психология современной семьи. Монография. - СПб.: Речь, 2005. - 436 с.
8. Гребенникова И.В. Основы семейной жизни: Учеб. пособие для ст. -в педагогических институтов. -М.: Просвещение, 1991. - 158 с., С. 24-28
9. Марковская И.М. Тренинг взаимодействия родителей с детьми. СПб., 2002. - 243 с.
10. Семенова Ф.О., Семенова М.Д. Психологические особенности влияния семьи на формирование образа мира ребенка / Семенова Ф.О., Семенова М.Д. // Ученые записки университета им. П.Ф. Лесгафта. 2015. № 11 (129). С. 282-285.
11. Семенова Ф.О., Боваева А.В. Категория детности в проблемном поле психологии семьи // Семья и личность: проблемы взаимодействия. 2019. № 13. С. 114-120.